

РЕСУРСНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА ТА ОБҐРУНТУВАННЯ АНАЛІТИЧНИХ ПРОЦЕДУР ЇЇ ПІДТРИМКИ В ЕКОНОМІЧНОМУ АНАЛІЗІ

В статті доведено доцільність оцінки ресурсної безпеки підприємства як функціональної складової його економічної безпеки. Досліджено існуючі підходи до оцінки ресурсної безпеки та проведено їх узагальнення. Доведено доцільність оцінки ресурсної безпеки у розрізі ресурсів підприємства. Визначено параметри оцінки ресурсної безпеки відповідно до аналітичних потреб. Окреслено аналітичні процедури підтримки ресурсної безпеки за параметрами її оцінки. Обґрунтовано напрями формування груп показників оцінки ресурсної безпеки відповідно до потреб аналізу.

Ключові слова: економічна безпека, функціональні складові економічної безпеки, ресурсна безпека, ресурси підприємства, параметри оцінки ресурсної безпеки.

RESOURCE SAFETY OF THE ENTERPRISE AND REPRESENTATION OF ANALYTICAL PROCEDURES FOR ITS SUPPORT IN ECONOMIC ANALYSIS

The article proves the feasibility of assessing the resource safety of an enterprise as a functional component of its economic security. The existing approaches to resource safety assessment and their generalization have been investigated. Resource security is presented as a comprehensive description of the effectiveness of the use of financial and industrial resources of the entity. The expediency of resource safety assessment in terms of enterprise resources: material, labour resources, fixed assets, financial resources has been proved. Resource security is considered as a category that guarantees a stable process of formation of cost and income indicators of the enterprise. Resource security is represented as a category that supports the optimal structure of the assets of the enterprise and the sources of their formation. Resource security is presented as contributing to the further development of the business entity. The parameters of resource security estimation according to analytical needs are determined. The analytical procedures for supporting resource security by parameters of its estimation are outlined. It is proposed to use material, production, labour, technical and technological parameters of its assessment for resource safety assessment. The directions of forming groups of indicators of resource safety assessment according to the needs of the analysis are substantiated. In accordance with the analytical procedures for estimating the resource it is suggested to use indicators (absolute, relative) dynamics by type of resources. It is pointed out the expediency of using indicators of structure and its dynamics, in terms of the characteristics of resource security by its parameters and certain types of resources. It is proposed to form a group of indicators of the efficiency of the operation of the enterprise on the characteristics of its business activity, operational and social security of the enterprise, the level of balance voltage of the enterprise, its competitiveness. The directions of formation of groups of indicators of efficiency of use of enterprise resources according to the parameters of resource security are offered.

Keywords: economic security, functional components of economic security, resource security, enterprise resources, parameters of resource safety assessment.

Вступ. За сучасних умов господарювання для господарюючих суб'єктів є актуальним здійснення процесу управління підприємством, що спрямовано, в першу чергу, на попередження та нейтралізацію загроз та небезпек підприємства. Саме підвищення рівня економічної безпеки підприємства спрямовано на підвищення ефективності функціонування підприємства та покращення результативності його діяльності. Саме підвищення ефективності використання ресурсів підприємства сприяє мінімізації рівня його витрат та зростанню сум його доходів.

Ресурсна безпека підприємства значною мірою формується і одночасно залежить від потреб виробництва, яке спрямоване, в першу чергу, на отримання економічних вигод у майбутньому. Рівень ресурсної безпеки обумовлюється впливом внутрішніх та зовнішніх факторів. Важливим є наголосити на взаємозв'язку ресурсів підприємства та результатів його діяльності. Саме взаємозв'язок та взаємозалежність складових фінансово-виробничих ресурсів, їх прогнозування, формування та використання, обумовлюють рівень ресурсної безпеки підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Найбільш поширеним напрямом дослідження економічної безпеки, у сучасних дослідженнях, є її розуміння через стан ефективного використання корпоративних ресурсів підприємства. Вагомими представниками зазначеного напрямку досліджень є Ареф'єва О.В., Бланк І.А., Ваганова Л.В., Волощук Л.О., Грунін О.А., Гусєв В.С., Козаченко А.В., Кузенко Т.Б., Купчак Б.Ф., Покропивний С.Ф. та ін. При тому, важливо зауважити, що кількість функціональних складових економічної безпеки різко різниться. Не всі науковці виділяють як функціональну складову економічної безпеки підприємства його ресурсну безпеку. Розбіжності у підходах до функціональних складових економічної безпеки обумовлюють відповідно різні площини її досліджень. Ситуація, що склалася, породжує значну кількість дискусійних питань, які потребують подальшого вивчення.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження розуміння поняття підходів до ресурсної безпеки підприємства та обґрунтування напрямів здійснення аналітичних процедур її підтримки в економічному аналізі.

Основна частина. Ресурси підприємства є вагомою умовою здійснення процесу виробництва. Саме від складових ресурсів підприємства та їх використання у виробничому процесі залежить рівень як ресурсної, так і відповідно економічної безпеки підприємства. Важливо наголосити, що ресурси підприємства знаходяться у тісному взаємозв'язку та взаємозалежності. Враховуючи загальновідомий кругообіг ресурсів підприємства, доцільно наголосити, що використання будь-яких видів ресурсів відбувається в комплексі та передбачає, відповідно, зміну форми їх прояву і відтворення у процесі фінансово-господарської діяльності. Крім того, оскільки ресурси є невід'ємною складовою ресурсного потенціалу підприємства, що орієнтований на всі види його діяльності, важливо наголосити, що структура ресурсів складна, але гнучка та динамічна і знаходиться у тісному зв'язку з процесом виробництва та диверсифікацією видів діяльності підприємства.

Важливо наголосити, що саме рівень ресурсної безпеки обумовлює стан ресурсів підприємства і навпаки. Дослідження показують, що ресурсна складова економічної безпеки є однією із найважливіших в діяльності суб'єктів господарювання та з кожним роком приділяється все більше уваги питанням забезпечення конкурентоспроможності товару та послуг, а також конкурентоспроможності персоналу. Питання захисту своїх ресурсів та забезпечення їх конкурентних переваг для сучасних підприємств в певній мірі не є новим. Однак, ринкове середовище, в якому функціонують підприємницькі структури, постійно еволюціонує, розвиваються новітні види взаєморозрахунків, виникають нові види товарів та послуг, а також висувуються нові вимоги до виробників. За зазначених обставин, захист та безпека ресурсної складової сучасних підприємств потребують наукового обґрунтування на підставі існуючих розробок та світового досвіду. Отже, розглянемо як підходять науковці до визначення ресурсної безпеки підприємства у табл. 1.

Аналіз існуючих підходів до оцінки ресурсної безпеки дав змогу запропонувати власне бачення її розуміння. Так ресурсна безпека підприємства, на нашу думку, представляє собою комплексну характеристику ефективності використання фінансово-виробничих ресурсів суб'єкта господарювання у розрізі їх складових (матеріальних та трудових ресурсів, основних фондів, фінансових ресурсів), які відображають ефективність функціонування суб'єкта господарювання, гарантує стабільний процес формування показників витрат та доходів підприємства і при тому підтримує оптимальну структуру активів підприємства та джерел їх формування й сприяє подальшому розвитку суб'єкта господарювання. Важливим є виділити такі основні параметри оцінки ресурсної безпеки підприємства: матеріально-виробничі, трудові, техніко-технологічні.

Для підтримки ресурсної безпеки підприємства є доцільним виділити основні аналітичні процедури її забезпечення. Зазначимо основні аналітичні процедури забезпечення ресурсної безпеки підприємства за матеріало-виробничими параметрами:

- процедури оцінки та дослідження складських запасів за їх структурою та терміном зберігання за звітний період і в динаміці, порівняно з попередніми періодами;
- процедури оцінки показників ефективності використання матеріальних ресурсів (матеріаломісткості та матеріаловіддачі) та дослідження впливу факторів, що обумовили їх зміну за період що аналізується;
- процедури дослідження відповідності норм витрачання матеріальних цінностей їх потребам виробництва та виробничій програмі;
- процедури оцінки та аналізу впливу факторів на зміну обсягу випуску продукції (товарів, робіт, послуг) з точки зору ефективності використання матеріальних ресурсів;
- процедури загальної оцінки потреби в матеріальних ресурсах відповідно до забезпеченості їх джерелами їх покриття;
- процедури аналізу відповідності фактичного розміру запасів плановій потребі в матеріалах та процедури оцінки забезпеченості матеріалами з урахуванням інтервалів часу між поставками;
- процедури оцінки резервів економії матеріальних ресурсів, розробки системи заходів та оцінки варіантів оперативних управлінських рішень щодо підвищення ефективності використання матеріалів та ін.

Зауважимо провідні аналітичні процедури забезпечення ресурсної безпеки підприємства за трудовими параметрами:

- процедури дослідження складу, структури, руху, ефективності використання робочої сили, а також визначення впливу дії основних факторів, що обумовлюють їх зміну;
- процедури оцінки забезпечення суб'єктів господарювання робочою силою у розрізі її складових та відповідно до виробничої програми;
- процедури оцінки та аналізу ефективності використання трудових ресурсів, а саме робочої сили, робочого часу та продуктивності праці;
- процедури аналізу ефективності використання робочого часу та факторів, що на нього впливають;
- процедури здійснення факторного аналізу показників продуктивності праці та дослідження причин розбіжностей в темпах зростання показників продуктивності й визначення резервів їх підвищення;

- процедури аналізу впливу трудових факторів, що впливають на зміну обсягу випуску продукції (товарів, робіт, послуг) та пошук резервів її зростання;
- процедури пошуку резервів та розробка системи шляхів і заходів щодо підвищення ефективності використання робочого часу, робочої сили, продуктивності праці.

Таблиця 1

Визначення ресурсної безпеки у сучасних дослідженнях

Автор та джерело	Зміст визначення
Гусев В.С. [6, с.78]	складова економічної безпеки, яка полягає в забезпеченні виробництва основними видами ресурсів, необхідного їх рівня якості, забезпечення запасів власними оборотними коштами
Купчак Б.Ф. [9, с.343]	складова економічної безпеки підприємства, яка передбачає такий рівень ресурсного забезпечення, що забезпечує ефективне функціонування підприємства, захищеність його інтересів від наявних і потенційних загроз внутрішнього та зовнішнього характеру
Козаченко А.В. [8, с.83]	комплекс заходів по забезпеченню підприємства ресурсами відповідного виду і складу, що включає механізми пошуку, отримання, зберігання, накопичення, планування, обліку, використання і витрат
Волощук Л.О. [4, с.218]	складова економічної безпеки підприємства, яка охоплює чинники матеріального забезпечення виробництва основними видами ресурсів
Ваганова Л.В. [3, с.212]	залучення та використання різних видів ресурсів, необхідних для запобігання можливих зовнішніх та внутрішніх загроз та різнобічного взаємоузгодження економічних інтересів підприємства, комплекс заходів з забезпечення підприємства ресурсами відповідного виду і складу на основі пошуку, отримання, зберігання, накопичення, планування, обліку, використання і витрат
Стадник В.П. [13, с.297]	безперервний циклічний процес пошуку, залучення та використання різних видів ресурсів, необхідних для запобігання можливих зовнішніх та внутрішніх загроз та різнобічного взаємоузгодження економічних інтересів підприємства

Окреслимо основні аналітичні процедури забезпечення ресурсної безпеки підприємства за техніко-технологічними параметрами:

- процедури оцінки відповідності фактичної структури основних фондів оптимальній щодо потреб функціонування підприємства;
- процедури оцінки забезпеченості підприємства та його підрозділів основними фондами за структурою, технічним станом та віковим складом (дослідження забезпеченості відповідно виробничої програми суб'єкта господарювання);
- процедури оцінки відповідності технічного стану основних фондів потребам виробничої програми та стратегічним цілям підприємства;
- процедури дослідження та оцінки наявного парку обладнання з точки зору діючого, встановленого, працюючого у відповідній комплектності;
- процедури оцінки рівня ефективності використання основних фондів, як в цілому так і їх активної частини та оцінки впливу факторів на стан ефективності використання;
- процедури оцінки ефективності використання машин та обладнання за потужністю та визначення резервів її зростання;
- процедури оцінки та аналізу впливу ефективності використання основних фондів та їх структури на зміну обсягу випуску продукції (товарів, робіт, послуг) й виявлення можливих резервів його оптимізації.

Висновки. За умов загострення енергосировинних проблем є доцільним підтримувати відповідний рівень ресурсної безпеки. Дотримання відповідних аналітичних процедур дасть змогу здійснювати відповідний контроль рівня ресурсної безпеки підприємства та його діагностику. З метою забезпечення ресурсної безпеки на рівні суб'єкта господарювання є доцільним формувати індикатори її оцінки за параметрами її підтримки. Так, у розрізі матеріально-виробничих, трудових та техніко-технологічних параметрів оцінки ресурсної безпеки є доцільним формувати індикатори оцінки ресурсної безпеки у розрізі таких груп показників:

- показники (абсолютні та відносні) стану та динаміки характеристик ресурсної безпеки у розрізі параметрів її оцінки;
- показники структури та її динаміки, у розрізі характеристик ресурсної безпеки за її параметрами та певними видами ресурсів;
- показники ефективності використання ресурсів підприємства за параметрами ресурсної безпеки;
- показники ефективності функціонування підприємства за характеристиками його ділової активності, операційної та соціальної безпеки підприємства, рівня балансової напруги підприємства, його конкурентоспроможності.

Формування інформації щодо підтримки ресурсної безпеки, за відповідними аналітичними процедурами, у розрізі розглянутих груп показників, дасть змогу здійснювати оперативний процес оцінки, контролю, аналізу, діагностики стану ресурсної безпеки та підняти результативність й ефективність управлінських рішень, відповідно до потреб економіки.

Література

1. Баканов М.І. Теорія економічного аналізу : підручник для студентів екон. спец. / М.І. Баканов А.Д. Шеремет. – 4-е вид., доп і перероб. – М. : Фінанси і статистика, 1997. – 416 с.
2. Белоус Н.Д. Теоретичне узагальнення складових та факторів формування економічної безпеки підприємств / Н.Д. Белоус // Збірник наукових праць ВНАУ. – 2012. – № 1. – С. 75–79.
3. Ваганова Л.В. Принципи побудови концепції забезпечення економічної безпеки підприємства / Л.В. Ваганова // Вісник ЖДТУ. – 2011. – № 2. – С. 211–213.
4. Волощук Л.О. Економічна безпека та інноваційний розвиток промислового підприємства: сутність та взаємозв'язок як об'єктів управління / Л.О. Волощук // Економіка: реалії часу. – 2014. – № 6. – С. 217–223.
5. Грабовецький Б. Є. Економічний аналіз: навчальний посібник / Б.Є. Грабовецький. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 256 с.
6. Гусев В.С. Економіка і організація безпеки господарюючих суб'єктів : підручник / В.С. Гусев. – СПб : «Очарованный странник», 2001. – 256 с.
7. Кантора Є.Л. Економіка підприємств : підручник / Є.Л. Кантора. – СПб : Питер, 2008. – 352 с.
8. Козаченко А. В. Економічна безпека підприємства: сутність і механізм забезпечення / А.В. Козаченко. – К. : Либра, 2003. – 280 с.
9. Купчак Б.Ф. Економічна безпека підприємництва: суть та умови виникнення / Б.Ф. Купчак // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2010. – № 2. – С. 341–343.
10. Маршук Л.М. Принципи формування фінансово-ресурсного потенціалу підприємства / Л.М. Маршук // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». – 2016. – № 18. – С. 56–59.
11. Поняття економічної безпеки підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://studopedia.com.ua/1_50384_ponyattya-ekonomichnoi-bezpeki-pidpriemstva.html
12. Ресурси підприємства, необхідність і сутність управління ними [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukr.vipreshebnik.ru/ekonomika-pidpriemstva/3995-resursi-pidpriemstva-neobkhdnist-i-sutnist-upravlinnya-nimi.html>
13. Стадник В.П. Ресурсне забезпечення економічної безпеки сільськогосподарських підприємств / В.П. Стадник // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. – Полтава : ПДАА, 2012. – Вип. 2 (5). – Т. 3. – С. 293–298.
14. Тігова Т. М. Аналіз фінансової звітності : навч. посіб. / Т.М. Тігова, Л.С. Селіверстова, Т.Б. Процюк. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 268 с.

References

1. Bakanov M.I. Theory of economic analysis: a textbook for students of economic specialties / M.I. Bakanov A.D. Sheremet. The 4th edition is supplemented and redone. M.: Finance and statistics, 1997. 416 p.
2. Byelous N.D. Theoretical generalization of the components and factors of formation of economic security of enterprises / N.D. Byelous // Collection of scientific works VNAU. – 2012. № 1. – P. 75–79.
3. Vahanova L.V. Principles of construction of the concept of ensuring the economic safety of the enterprise / L.V. Vahanova // Herald ZhDTU. – 2011. № 2. P. 211–213.
4. Voloshchuk L.O. Economic security and innovative development of an industrial enterprise: the essence and interconnection as objects of management / L.O. Voloshchuk // Economics: realities of time. – 2014. № 6. – P. 217–223.
5. Hrabovets'kyu B. E. Economic analysis: tutorial. K.: Center for Educational Literature y, 2009. – 256 p.
6. Husyev V.S. Economics and security organization and business entities: a textbook / V.S. Husyev. SPb: «The Enchanted Wanderer», 2001. – 256 p.
7. Kantora Ye.L. Business Economics: Textbook / Ye.L. Kantora. SPb: Pyter, 2008. – 352 p.
8. Kozachenko A. V. Economic security of an enterprise: the essence and mechanism of provision / A.V. Kozachenko. – K.: Lybra, 2003. – 280 p.
9. Kupchak B.F. Economic security of entrepreneurship: the essence and conditions of occurrence / B.F. Kupchak // Scientific herald of Lviv State University of Internal Affairs. – 2010. № 2. – P. 341–343.
10. Marshuk L.M. Principles of formation of financial and resource potential of the enterprise / L.M. Marshuk // Scientific Herald of Kherson State University. Series "Economic Sciences". 2016. № 18. – P. 56–59.
11. The concept of economic security of an enterprise. URL: http://studopedia.com.ua/1_50384_ponyattya-ekonomichnoi-bezpeki-pidpriemstva.html.
12. Resources of the enterprise, necessity and essence of their management. URL: <http://www.ukr.vipreshebnik.ru/ekonomika-pidpriemstva/3995-resursi-pidpriemstva-neobkhdnist-i-sutnist-upravlinnya-nimi.html>.
13. Stadnyk V.P. Resource providing of economic safety of agricultural enterprises / V.P. Stadnyk // Scientific works of the Poltava State Agrarian Academy. Output 2 (5) – T. 3. – Poltava : PDAA. – 2012 – P. 293–298.
14. Tihova T. M. Financial Reporting Analysis: Tutorial / T.M. Tihova, L.S. Seliverstova, T.B. Protsyuk. K.: Center for Educational Literature, 2012. 268 p.

Надійшла: 03.11.2017

Рецензент: д. е. н., проф. Ковальчук С. В.